

Imatge: Activitat Diumenge familiar a la Marjal dels Moros, junt al CEACV.

BUTLLETÍ INFORMATIU DEL CENTRE D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DE LA COMUNITAT VALENCIANA

**Núm. 23 Quadrimestral
Febrer 2017**

BUTLLETÍ INFORMATIU DEL CENTRE D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Núm. 23. Febrer 2017

EQUIP D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DEL CEACV

SUMARI

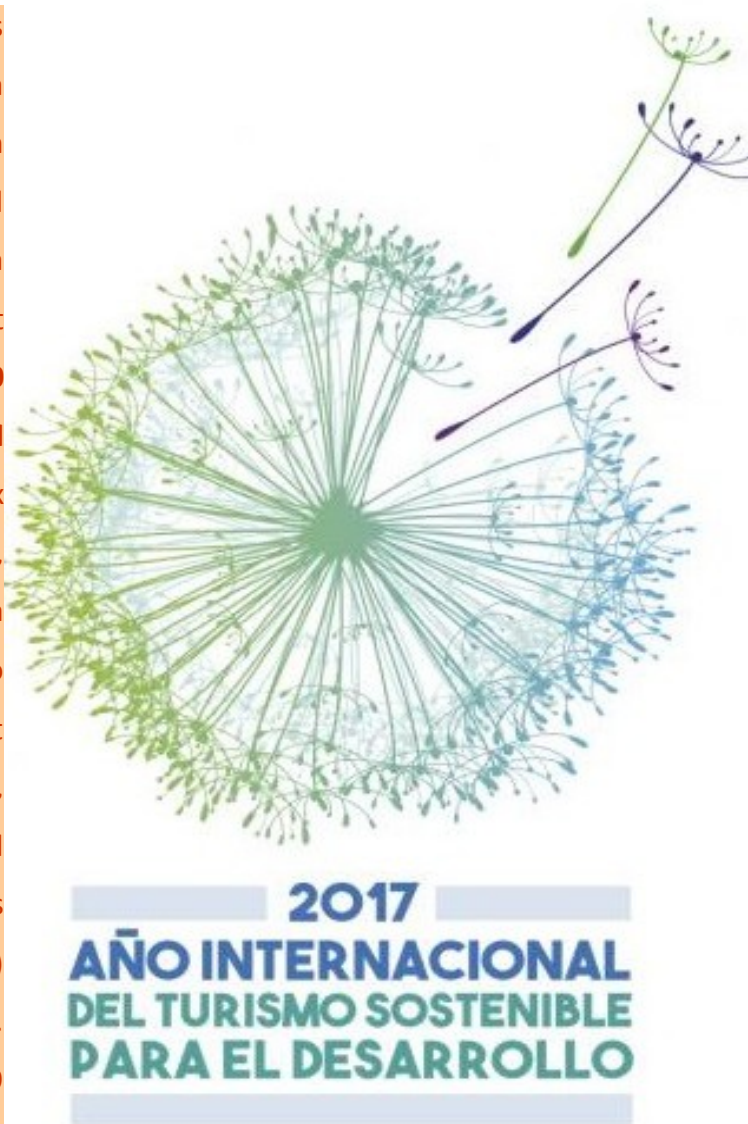
0. EDITORIAL.....	3
1. LA RESSENYA LITERÀRIA	5
2. LA RESSENYA AUDIOVISUAL	7
3. ELS WEBS DESTACATS.....	9
4. LES APPS DESTACADES	11
5. LES BONES PRÀCTIQUES AMBIENTALS	13
6. CONEIX EL CEACV	16
7. L'ALMANAC DE L'HORT	17
8. ACTIVITATS D'EA D'ALTRES ENTITATS	19
9. RECURSOS TEMÀTICS	22
10. ACTIVITATS AL CEACV	23
11. EL CENTRE DE DOCUMENTACIÓ	28
12. NOVETATS CENTRE DOCUMENTACIÓ	29

0. EDITORIAL

2017, ANY INTERNACIONAL DEL TURISME SOSTENIBLE PER AL DESENVOLUPAMENT

Els estats membres de la Nacions Unides van adoptar al setembre de 2015 l'Agenda 2030, una resolució en què reconeixen que el major desafiament del món actual és l'eradicació de la pobresa per aconseguir el desenvolupament sostenible. L'aprovació de l'**Agenda 2030 de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible** constitueix un nou paradigma per a la humanitat, perquè reflecteix els valors de justícia social, governança democràtica i protecció del medi ambient, i afronta la necessitat d'abordar les desigualtats econòmiques, socials i ambientals de manera universal (compromet tots els països independentment del seu nivell de renda) i integrada (des de tots els àmbits). L'Agenda planteja 17 Objectius amb 169 metes de caràcter integrat que, a més de posar fi a la pobresa en el món, inclouen,

entre altres punts, eradicar la fam i aconseguir la seguretat alimentària; garantir una vida sana i una educació de qualitat; aconseguir la igualtat de gènere; assegurar l'accés a l'aigua i l'energia; promoure el creixement econòmic sostingut; adoptar mesures urgents contra el canvi climàtic; promoure la pau i facilitar l'accés a la justícia.

En la base d'aquesta perspectiva global d'aplicació de l'Agenda 2030, les Nacions Unides van proclamar 2017 Any Internacional del Turisme Sostenible per al Desenvolupament “per a promoure una millor comprensió entre els pobles en totes parts, conduir que es prenga una major consciència de la riquesa del patrimoni de les diverses civilitzacions i portar a una millor apreciació dels valors inherents de les diverses cultures, contribuint així a l'enfortiment de la pau en el món”. El turisme, com un dels principals sectors de generació d'ocupació i riquesa en tot el món, està estretament vinculat a molts dels objectius i metes de l'agenda. Com reconeix l'ONU, el turisme sostenible té una important funció “com a instrument positiu per a eradicar la pobresa, protegir el medi ambient, millorar la qualitat de vida i apoderar econòmicament les dones i els joves”. Segons el baròmetre de l'Organització Mundial del Turisme (OMT), 956 milions de turistes internacionals van viatjar a destinacions de tot el món entre gener i setembre de 2016. Ban Ki-moon, exsecretari general de l'ONU, va ressaltar que amb més de mil milions de turistes internacionals viatjant pel món tots els anys, el turisme s'ha convertit en una poderosa força transformadora que té una influència decisiva en la vida de milions de persones. L'OMT, com a organisme principal de les Nacions Unides a càrrec d'aquesta iniciativa, emfatitza el paper del turisme sostenible en cinc àmbits clau: creixement econòmic inclusiu i sostenible; inclusió social, ocupació i reducció de la pobresa; ús eficient dels recursos, protecció ambiental i canvi climàtic; valors culturals, diversitat i patrimoni; i comprensió mútua, pau i seguretat.

Des del CEACV col·laborem amb l'Agència Valenciana de Turisme en algunes iniciatives per a conscienciar el sector en matèria de canvi climàtic i per a implementar mesures per a la reducció de la seua petjada de carboni. Animem els lectors d'aquest butlletí que opten pels models de turisme que aposten de manera honesta i decidisca per la sostenibilitat.

Anna Pons Frígols

Cap de Secció d'Activitats del CEACV

1. LA RESSENYA LITERÀRIA

LIBRO BLANCO

Libro blanco sobre un turismo sostenible y responsable

VV.AA.

Ed. Minube

2016. 57 p.

TURISME AMB TRELAT

Es va presentar en l'edició de FITUR 2016 com el resultat d'un treball col·laboratiu entre més de vint especialistes procedents d'empreses espanyoles i internacionals, administracions públiques, organitzacions no governamentals i viatgers. Cada un d'ells aporta la seua visió sobre els reptes i oportunitats que planteja el sector turístic en la construcció d'una societat més sostenible i solidària.

L'objectiu fonamental d'aquest Llibre és afrontar el futur i proposar les bases del que seria un "món millor" a partir d'una indústria tan important al nostre país com és el turisme.

S'hi aborden les línies mestres de la investigació en Responsabilitat Social Empresarial aplicada a la indústria turística. A més, és una ferramenta formativa per als professionals en mostrar una sèrie d'iniciatives pioneres en turisme responsable i sostenible.

S'emmarca en l'aliança entre l'Organització Mundial de Turisme (OMT) i el Pacte Mundial de les Nacions Unides per a treballar de forma compromesa pel desenvolupament sostenible. Les empreses que s'adherisquen a aquest projecte es comprometen als deu principis del Pacte Mundial i a firmar el codi ètic de l'OMT.

A partir de la pregunta: "Estem fent els passos correctes per a aconseguir una indústria turística responsable i sostenible? Representants d'empreses com: TUI Collections, fundació Codespa: Rutas, Hoteles Amigos, Ilunion Hotels o Meliá Hotels International; institucions com l'Escola Universitària d'Hostaleria i Turisme CETT, SEGITTUR, Universitat de Màlaga o Andalusia LAB; entitats d'innovació, com Mobile World Capital Barcelona; organitzacions no governamentals com

Unicef o Fundació Codespa; agències de viatges especialitzades, com Agrotravel; col·lectius com AECIT; o projectes pioners com Crooked Trails o Mountain Shepherds donen la seua resposta i aporten les seues experiències respecte d'això.

Un altre aspecte que planteja és la creixent demanda per part dels clients, procedents de països amb alta conscienciació sobre sostenibilitat, de productes que incorporen RSE i que ho facen de forma transparent.

També apareix una secció en què es mostren casos d'èxit desenvolupats per la Fundació Codespa, Tui Collections, Ilunion Hotels, Hoteles Amigos d'UNICEF o Travelers Against Plastic.

L'objectiu final del Llibre Blanc és unir esforços i suports en pro de la sostenibilitat de les destinacions i els ecosistemes que els acullen.

Descarregable en:

<http://www.thinktur.org/media/minubelibroblancoturismosostenible-160123000121.pdf>

Juana Navarro
Biòloga. Tècnica d'educació ambiental

2. LA RESSENYA

AUDIOVISUAL

NATURA EN ESTAT PUR

XARXA NATURA 2000: LA VIDA EN ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS D'ESPANYA

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/red-natura-2000/>

“... Els pobles europeus han conviscut en equilibri amb la natura des de fa milers d’anys. Però fa dos segles aqueix equilibri va començar un canvi determinant. Ara els humans necessitem restablir la nostra relació amb els ecosistemes...”

Amb aquest objectiu va ser creada per la Unió Europea la Xarxa Natura 2000, una xarxa ecològica d'espais protegits l'objectiu de la qual és conservar la biodiversitat i promoure activitats productives tradicionals sostenibles en el territori.

“Xarxa Natura 2000, la vida en els espais naturals protegits d'Espanya” és una sèrie documental produïda per SEO/Birdlife per a RTVE, que sorgeix per a donar a conèixer i potenciar aquests llocs i que, des del passat mes de març, hem pogut veure cada dissabte al matí en la 2 de TVE. La sèrie consta de 28 capítols, de gairebé 30 minuts, dedicats a contar la vida en aquests espais protegits integrats en la Xarxa, a través de les persones que hi viuen i treballen i que són els autèntics protagonistes de la seua conservació.

Des de l'Albufera de València a la Serra d'Andújar, des d'Espadà als marenys d'Urdaibai, els Aiguamolls de Girona, les zones humides de la Manxa i les aigües de Formentera, la serra de la Colobra i Ses Salines a Eivissa..., aquests i tots els altres espais de la Xarxa Natura protagonitzen els documentals on, a més de belles imatges, trobarem persones concretes: com Carmen Ibáñez, agricultora biodinàmica; EneKo, arquitecte; Javier Martínez, violer i historiador; Anabel Merino, educadora ambiental; Juan el Manzanilla, recol·lector de plantes aromàtiques; Ana Valentín, biòloga i tècnic de Seu/birdlife, ... que ens van contant les seues històries diàries, la seua vida i el seu treball en aquests llocs que alberguen els hàbitats i les espècies més valuoses i amenaçades d'Europa, i que constitueixen tot un model de sostenibilitat. Els i elles són els autèntics protagonistes; la seua passió, el seu amor per aquests llocs i pel que fan ens permeten gaudir-los amb ells i ens motiven a visitar-los, que és, per descomptat, un dels objectius perseguits.

Com bé ens recorda el primer episodi de la sèrie, Espanya és el país europeu que més territori aporta a la Xarxa; prop del 30% del territori espanyol pertany a la Xarxa Natura 2000. En definitiva més d'un milió de quilòmetres quadrats d'espais on la gent viu i treballa, obté aliments, materials i recursos des de temps antics. Uns espais que, a més, posseeixen un

enorme potencial educatiu i que en l'actualitat acullen un bon nombre de viatgers interessats en un turisme de natura sostenible.

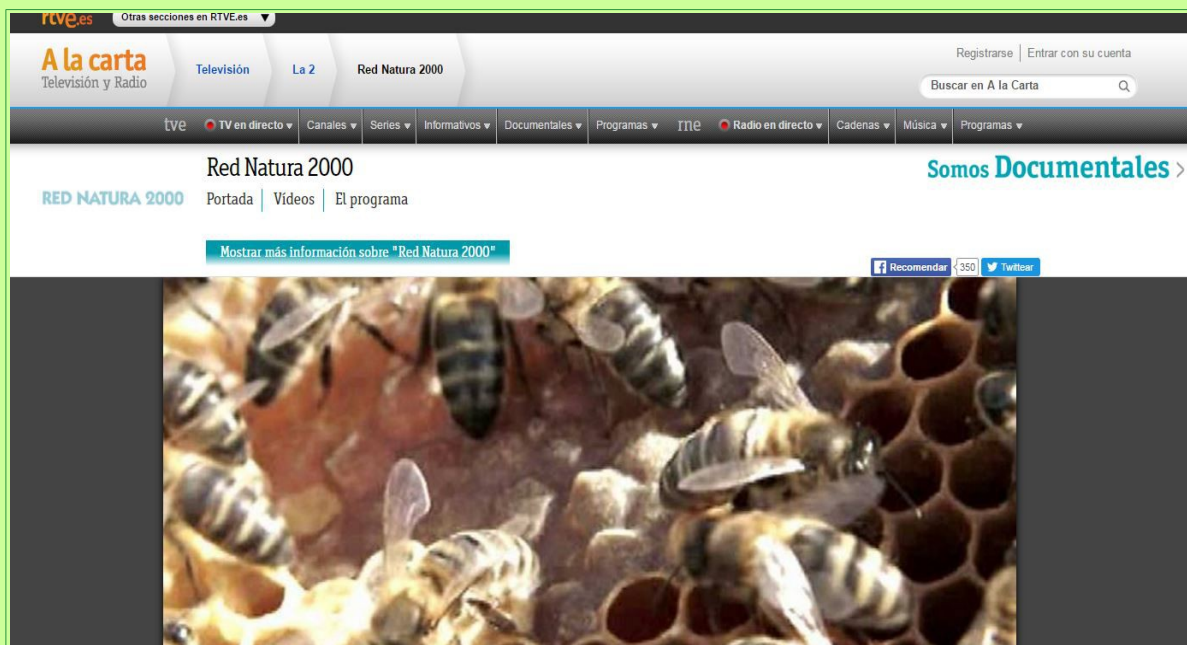
Conèixer i recolzar els nostres espais protegits és fonamental per a la seua conservació, però a més aquestes àrees necessiten un desenvolupament sostenible que permeta millorar les condicions de vida dels residents i les empreses locals. És necessari que la gent d'aquests llocs hi romanga, que pugui treballar i continuar educant-hi els seus fills.

El turisme sostenible és una eina bàsica per al desenvolupament dels espais naturals protegits, perquè ens permet garantir la conservació del patrimoni natural, alhora que fa possible comunicar a la societat els valors d'aquests territoris, els beneficis que per a aquesta genera i, per descomptat, la seua necessitat de conservació. Una sèrie com a "Xarxa Natura 2000, la vida en els espais protegits d'Espanya" ens permet conèixer els espais naturals del nostre país, els que tenim ací al costat, però també aquells que estan a molts quilòmetres, i els seus protagonistes desperten en nosaltres un interès per visitar-los i gaudir-los tant com ells.

Si no el va poder veure, el trobareu en <http://www.rtve.es/alacarta/videos/red-natura-2000/>

Caçadors i pescadors, agricultors i ramaders, persones dedicades a la salut, la cosmètica, l'alimentació o l'arquitectura, biòlegs, fotògrafs, músics i apicultors,... et conten de primera mà les seues experiències personals en aquests bells i fràgils llocs, emocionant-te i motivant-te a descobrir-los.

<http://natura2000.seo.org/>

Paloma Sánchez
Arqueòloga. Educadora del CEACV

3. ELS WEBS DESTACATS

La xarxa ens ofereix multitud d'accesos a diferents opcions de fer turisme d'una forma responsable i sostenible, respectuosa amb el medi ambient..., aquestes són algunes d'elles.

CARTA MUNDIAL DEL TURISME SOSTENIBLE <http://cartamundialdeturismosostenible2015.com/>

La Cimera Mundial de Turisme Sostenible va adoptar per unanimitat a Vitoria-Gasteiz la Carta Mundial de Turisme Sostenible +20, el 27 de novembre de 2015.

La Carta és un document per a consolidar en la pràctica el trànsit global cap al turisme sostenible, en coherència amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible aprovats per les Nacions Unides en 2015.

RAINFOREST ALLIACE

<http://www.rainforest-alliance.org/lang/es/work/tourism>

Per a viatgers interessats a saber si tenen un impacte positiu en els llocs que visiten. Mostra un directori [Reverdisca els seus viatges](#) amb llistes de tots els hotels i operadors turístics certificats en Rainforest Alliance Certified™ a Amèrica Llatina i el Carib. El segell de Rainforest Alliance és un símbol reconegut internacionalment de sostenibilitat ambiental, social i econòmica. Perquè una finca o empresa forestal pugi obtenir la certificació Rainforest Alliance o una empresa turística pugi ser verificada, ha de complir normes rigoroses dissenyades per a protegir els ecosistemes, assegurar el benestar de les comunitats locals i millorar la productivitat. Rainforest Alliance llavors connecta aquests productors, silvicultors i empreses de turisme amb la creixent comunitat global de consumidors responsables a través del segell de la granoteta verd.

ORGANITZACIÓ MUNDIAL DEL TURISME

<http://www2.unwto.org/es>

L'Organització Mundial del Turisme (OMT) és l'organisme de les Nacions Unides encarregat de la promoció d'un turisme responsable, sostenible i accessible per a tots.

L'OMT, com a principal organització internacional en l'àmbit turístic, advoca per un turisme que contribuïska al creixement econòmic, a un **desenvolupament incloent i a la sostenibilitat ambiental**, i ofereix lideratge i suport al sector per a expandir pel món els seus coneixements i polítiques turístiques.

L'OMT defén l'aplicació del Codi Ètic Mundial per al turisme per a maximitzar la contribució socioeconòmica del sector, minimitzant al mateix temps els seus possibles impactes negatius, i s'ha compromés a promoure el turisme com a instrument per a assolir els objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), encaminats a reduir la pobresa i a fomentar el desenvolupament sostenible en tot el món.

*Serafín Huertas Alcalá
E.T. Agrícola. Educador del CEACV*

4. LES APPS DESTACADES

APPS SOBRE TURISME SOSTENIBLE

Naturalesa MAGRAMA

<https://play.google.com/store/apps/details?id=air.com.tragsatec.mobile.IEPNB>

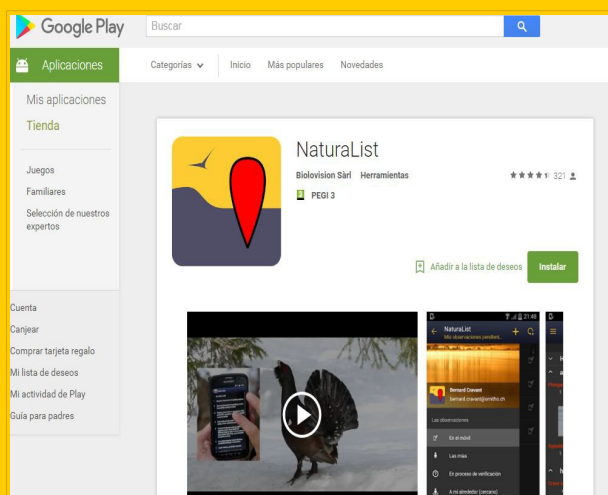
L'Aplicació per a telèfon intel·ligent pertanyent al Ministeri d'Agricultura, Alimentació i Medi Ambient del Govern d'Espanya. Aquesta aplicació ofereix serveis de visualització, consulta i anàlisi d'informació geogràfica per a particulars i professionals del sector publicant cartografia relacionada amb temes de la naturalesa, el medi natural, els espais protegits, les muntanyes, xarxa natura, canals, lic i zepa entre altres.

Itinerànnia - Xarxa de sendes

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sitem.itinerannia>

Esta APP incorpora la informació de la Xarxa Itinerànnia: camins, punts d'interés, serveis, etc. Aquesta xarxa recupera les antigues vies de comunicació entre els pobles per a poder arribar a qualsevol racó, a qualsevol xicotet lloc. La xarxa està formada pels actius naturals i culturals de tres àrees, que són els principals atractius dels visitants al nostre país, i permet caminar els Pirineus fins al mar i del mar fins als Pirineus.

NaturaList

<https://play.google.com/store/apps/details?id=ch.biolovision.naturalist>

NaturaList és una aplicació emprada per a registrar albiraments de fauna que té la possibilitat de sincronitzar-se amb les bases de dades de les plataformes de ciència ciutadana Ornitho (França, Alemanya, Luxemburg, Andorra, Suïssa, Àustria, Itàlia, Polònia, Catalunya i País Basc). L'aplicació també pot emprar-se a manera de quadern de camp, sense pujar la informació a cap base de dades, i les dades queden emmagatzemades en el mateix dispositiu.

Serafín Huertas Alcalá
E.T. Agrícola. Educador del CEACV

5. LES BONES PRÀCTIQUES AMBIENTALS

BONES PRÀCTIQUES AMBIENTALS EN EL TURISME DE NATURALES

Una de les activitats que dins del denominat “turisme de naturalesa” té una major demanda, és la visita a espais protegits (parcs nacionals o naturals, paratges o paisatges protegits,...) o, simplement, a llocs amb alt valor patrimonial, bé siga pels valors naturalístics o històrics, arqueològics, etc., que alberguen, compten o no amb algun reconeixement o figura legal de protecció. Des de xicotets enclavaments naturals coneguts únicament per la població local, fins a llocs mundialment famosos i reconeguts com a patrimoni de la humanitat, tots ells reben cada any una quantitat creixent de visitants que, en molts casos, arriben a constituir un risc per a la integritat de l'espai.

Molts d'aquests llocs compten amb infraestructures per a la recepció dels visitants que, segons els casos i les activitats que exercisquen, reben distintes denominacions: Centres d'Atenció a Visitants, Centres d'Informació, Centres de Recepció, Centres d'Interpretació, etc. Allò més habitual és que compten amb personal qualificat no sols per a rebre i informar el visitant o usuari, sinó també per a dur a terme una sèrie d'activitats prèviament concertades i planificades; altres no en tenen. En tot cas, les especials característiques d'aquests llocs, com poden ser la fragilitat d'alguns dels seus ecosistemes o l'alta vulnerabilitat dels recursos que alberguen enfront de determinats impactes produïts per la presència humana, fan necessària l'adopció d'una sèrie de cauteles tendents a preservar la integritat de l'espai.

Hi ha diverses bones pràctiques que el visitant ha de tindre en compte i adoptar a fi de minimitzar els possibles impactes que la seua presència pot produir sobre el medi.

- Com a norma general, recopilar prèviament a la visita, tota la informació possible sobre el lloc triat per a la visita. Amb això, el visitant podrà fer-se una idea de si, tant el lloc com la seua oferta quant a infraestructures o equipaments d'ús públic, s'adequa als seus desitjos, necessitats o interessos.
- Sempre que siga possible, començar la visita acudint als centres d'informació o semblants; així, es rebrà informació detallada sobre el lloc i les recomanacions per a la visita. Açò permet, a més, que l'afluència de visitants puga ser canalitzada pel personal tècnic cap a les zones més convenients, reduint-se així les pertorbacions produïdes per la seua presència en les àrees més fràgils.
- En el cas que la visita en grup siga guiada per personal especialitzat, seguir sempre les

seues recomanacions, i intentar en tot moment mantindre el grup unit.

- Si la visita es realitza individualment, o també en grup, però sense la presència d'un guia, informar-se degudament sobre la zonificació de l'espai i les possibles limitacions d'accés a determinades zones (àrees de reserva integral, zones d'accés restringit, etc.). Si hi ha sendes habilitades per a la visita, fer-ne ús sense abandonar-les i seguir les indicacions que puguen constar en els senyals instal·lats al llarg de la senda.
- Si es pretén realitzar alguna activitat esportiva en el medi natural, diferent de la visita, (cas de BTT, equitació, utilització de motos de trial, 4X4, etc.), és imprescindible obtindre informació detallada sobre la normativa de l'espai protegit respecte d'això. En tot cas, i sempre que estiga permesa l'activitat esmentada, seguir escrupolosament les normes i no abandonar mai els vials o sendes marcats per practicar-les.
- No acampar mai, excepte en les àrees autoritzades, si n'hi ha. De la mateixa manera, és convenient utilitzar les àrees especificades per a aquest fi a les hores de ls menjars o esmorzars.
- No abandonar residus ni deixalles. Anar proveïts d'una simple bossa de plàstic on emmagatzemar-los fins a arribar a una zona amb papereres o contenidors resulta molt pràctic. Si hi ha contenidors preparats per a efectuar una recollida selectiva, col·laborar amb aquesta separant els residus generats constitueix una excel·lent pràctica ambiental.
- Seguint amb els residus, la millor mesura és previndre la seua generació. Cantimpleres o botelles reomplibles resulten una millor opció que les botelles o envasos d'usar i tirar. El mateix ocorre amb recipients reutilitzables per al menjar en substitució d'embolcalls i bosses.
- No encendre mai foc, llevat que hi haja zones on estiga permés i, en aquest cas, extremar les precaucions i respectar estrictament les limitacions o restriccions dictades pels òrgans competents en cas de situacions d'emergència, etc. Si s'és fumador, fer-ho en els llocs on estiga permés i en cap cas tirar les puntes de cigarret a l'entorn, encara que estiguen apagades.
- No recol·lectar material biològic (plantes, animals, ous, branques, fongs, corfes

d'arbres...) ni alimentar ni provocar molèsties a la fauna, ni alterar les condicions del medi remonent terra, alçant pedres o fent pintades.

- El soroll també és una font de perturbacions per al medi ambient, al mateix temps que fa disminuir la sensació de benestar durant la visita per a la resta d'usuaris. A més, els sons de l'entorn constitueixen una part molt important del paisatge. Convé moderar el to de la veu, el volum dels telèfons mòbils i reduir al màxim, sinó suprimir, la utilització d'equips de música.

D'altra banda, i per a obtenir el major grau possible de satisfacció en la visita, tant a escala personal com per als futurs visitants del lloc, basta aplicar un parell de premisses: "utilitza tots els teus sentits a l'hora de gaudir de l'experiència, especialment el sentit comú" i "quan abandones el lloc, no deixes més que empremtes i, no t'emportes més que fotos".

Víctor Benloch Tamborero
Biòleg. Tècnic del CEACV

6. CONEIX EL CEACV

PROGRAMES FAMILIARS

El CEACV desenvolupa diferents programes d'educació i formació ambiental amb objectius diferents i adreçats a diversos tipus de públics.

Entre ells es troba el programa “Els Diumenges Familiars”, un programa, com el seu propi nom indica, adreçat a grups familiars.

Aquest programa es realitza al llarg de diferents diumenges de l'any, en els que, amb una sèrie d'activitats matinals, es tracten diversos temes de caràcter ambiental.

L'objectiu d'aquestes activitats és apropar a les famílies coneixements al voltant d'eixos temes que es tracten i fomentar en elles un major respecte pel medi ambient en general i generar hàbits més sostenibles.

Es celebra generalment un diumenge familiar cada mes de l'any excepte els mesos d'estiu, i es tracten temes relacionats amb el medi natural, el consum, els residus, el canvi climàtic...

La participació és gratuïta i només cal apuntar-se per participar, ja que les places són limitades.

DIUMENGES FAMILIARS

	Dia de l'arbre	29 gener
26 febrer	Dia de les aus	
	Un matí a l'hort	02 abril
21 maig	Experiències front el canvi climàtic	

CENTRE D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DE LA COMUNITAT VALENCIANA (Sagunt)
www.agroambient.gva.es/web/ceacv
Informació i inscripció 962 68 00 00

Víctor Benlloch Tamborero
Biòleg. Tècnic del CEACV

7. L'ALMANAC DE L'HORT

El CEACV disposa entre les seues instal·lacions, de l'Hort Històric de la C.V., un espai que recull la història dels cultius en el territori valencià i mostra la relació de l'home amb el medi ambient a través de l'agricultura. Esta és la secció dedicada a ell.

EL CULTIU DE TEMPORADA

EL RAVE

En els nostres horts podem sembrar raves en qualsevol època de l'any, excepte els dies de risc de gelades. La duració del cultiu des de la sembra fins a la recol·lecció és de 2 mesos. La planta del rave és una herbàcia que es cultiva generalment per les seues arrels comestibles, encara que d'ella es poden aprofitar també les fulles, aquestes dues parts de la planta tenen un efecte beneficiós per a la salut i ens ajuden a eliminar toxines.

SABIES QUÈ...?

El rave pertany a la família de les Crucíferes (com les cols, la ruca o la mostassa). El seu nom científic és *Raphanus sativus* i procedeix de l'oest d'Àsia i del Mediterrani.

L'arrel es pot menjar crua, cuita, en infusió i en suc. Conté vitamines C, A, K i B, a més de calci (fàcil d'assimilar com passa amb el consum d'altres crucíferes, fòsfor, potassi, alt contingut en ferro, magnesi, seleni, àcid fòlic i carbohidrats. Es diu que va ser molt utilitzat en l'antiguitat pels egipcis, que en menjaven abundantment i el seu consum era obligatori per als esclaus que construïen les piràmides.

Podem trobar en el mercat varietats de raves d'arrel xicoteta (ravenets) i varietats de rave d'arrel gran (raves).

Perquè es conserve l'arrel amb totes les seues qualitats durant el major temps possible (3 i 4 setmanes) és aconsellable eliminar les parts verdes, és a dir les fulles i guardar les arrels en la nevera, en bosses de plàstic perforades i no han de llavar-se fins al moment de consumir-les.

Les fulles de rave es consumeixen cuinades de forma semblant a les d'espínacs i també en infusions i guisats.

El cultiu de raves s'associa bé amb el d'encisams, espínacs, pésols, fesols verds, cogombres, tomaques i carlotes, en canvi l'associació és desfavorable amb el cultiu de naps i alls porros.

EL REFRANYER DIU...

A falta de faisà, bons són raves amb pa

A TAULA!

BARQUETA DE RAVES

Ingredients: ravens, pa a llesques, mantega, vitets dolços, mel.

Elaboració: es torren les llesques de pa i els donem una passada de mantega. D'altra banda es molen els vitets dolços i es talla molt fi el rave per a cobrir la barqueta amb aquests últims ingredients. També podem arruixar-los amb un poc de mel.

Salut i bon profit!

EL QUADERN DE L'HORTELA

Durant estos mesos no t'oblides de...

Època en la que es cullen cols, bròquils, penques, bledes. Amb algunes d'elles podem preparar conserves i encurtits.

Cal deixar descansar parcel·les de cultiu per a previndre la propera plantació de cultius d'estiu.

*Pepa Prósper Candel
Biòloga. Educadora del CEACV*

8. ACTIVITATS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL D'ALTRES ENTITATS

ACTIO BIRDING, TURISME ORNITOLÒGIC INTÈRPRETS DE LA NATURALESA

ACTIO Birding som un projecte jove que en els últims anys s'ha fet un buit en l'àmbit del turisme ornitològic a València oferint als aficionats a les aus, tant nacionals com estrangers, excursions i *tours* ornitològics pels millors llocs per a *birdwatching* a la Comunitat Valenciana i províncies limítrofes de Castella La Manxa i Aragó.

Què és el turisme ornitològic, birding o birdwatching?

Podem dir que una activitat de turisme ornitològic és aquella que està “*motivada per la realització d'activitats d'oci relacionades amb l'ornitologia, com la detecció, identificació o observació de l'avifauna; amb l'objectiu d'acostar-se a la naturalesa per a cobrir necessitats d'aprenentatge, afiliació, consecució i/o reconeixement*” (López, 2008).

O dit d'una altra manera un viatge per a descobrir aus, preferentment no observades anteriorment, a fi de gaudir de la seua observació, eventualment poder fotografiar-les i compartir posteriorment aquestes observacions i imatges amb un grup més o menys ampli de persones amb les mateixes inquietuds.

Com ho entenem en ACTIO Birding?

El nostre projecte té el seu origen en els programes i activitats d'educació ambiental relacionades amb les aus que ACTIO Activitats Educatives i l'Alberg ACTIO, Centre d'Educació Ambiental i Turisme Rural desenvolupen en els últims 10 anys de cara a la

població escolar i el públic familiar i que en aquestes activitats de **turisme sostenible en la naturalesa** tenen la seua lògica continuació.

Entenem el turisme de naturalesa com “*aquell que satisfà les necessitats dels turistes actuals i de les regions de destinació, alhora que protegeix i garanteix l'activitat de cara al futur*” (OMT, *definició de turisme sostenible*) i per això les activitats de turisme de naturalesa i, especialment turisme ornitològic, d'**ACTIO Birding** tenen sempre un compromís de responsabilitat social i ambiental.

La nostra activitat intenta minimitzar els impactes negatius del turisme sobre el medi natural, i maximitzar els positius, aplicant criteris globals de sostenibilitat en la seua planificació i desenvolupament (reducció d'emissions a través de l'optimització dels vehicles, reducció de l'ús de paper amb els tràmits en línia, utilització de recursos i compres de productes de proximitat i comerç local, compensació d'emissions de CO2 amb plantacions d'arbres,...).

Valorem el nostre patrimoni natural i, especialment, el recurs de les aus com a indicadors ambientals i com a elements de sensibilització, utilitzant-les per a dur a terme tasques de conscienciació sobre els impactes que sobre la fauna, la flora i el medi natural tenen les nostres accions; tant en el medi natural com en la nostra vida quotidiana.

Entenem que només ofertes ambientalment responsables, amb professionals conscienciats i ben formats, poden evitar o reduir els impactes negatius i contribuir a la conservació del medi natural, especialment de les aus i els seus hàbitats, i al desenvolupament sostenible d'activitats econòmiques.

Així mateix, busquem la implicació dels nostres col·laboradors, proveïdors i per descomptat clients, en aquesta forma d'actuar.

Compromesos amb la conservació, els nostres serveis s'integren en la iniciativa IBERAVES (Turisme Ornitològic Sostenible) per això apliquem les Bones pràctiques en turisme ornitològic que recomana la iniciativa.

Així mateix col·laborem amb distintes associacions, com [SEO/Birdlife](#) o la [SVO](#), en projectes de seguiment i conservació de les aus de la nostra comunitat.

Què oferim?

ACTIO Birding ofereix un ampli calendari d'excursions i viatges de turisme ornitològic (**Birdwatching**) al llarg de l'any, buscant les millors destinacions per a observar aus en la nostra àrea de treball: **Parc Natural de l'Albufera** i altres **zones humides** del mediterrani espanyol (Marjal dels Moros, El Fondo-Santa Pola-Torreveja, la Manxa Humida, ...), les **zones estepàries** d'Albacete i les **serres interiors** de la Comunitat Valenciana (els Ports, Gorges del Cabriol, Serra Mariola, ...) i Castella La Manxa (Alcaraz, riu Mundo,...).

A més realitzem serveis "a mida" per a clients que prefereixen recorreguts personalitzats.

Però també tenim entre les nostres activitats, innovadores experiències que combinen el turisme ornitològic amb la gastronomia, l'enoturisme o el turisme cultural.

Entre elles destaca **Birds&Wines** un "maridatge" que desenvolupem en col·laboració amb cellers que entenen la nostra forma de treball i que, com nosaltres, respecten el medi ambiente i la biodiversitat.

Però també ens importa el futur!

Fidels als nostres orígens, treballem per la conservació de les aus i els seus hàbitats a través de la conscienciació ciutadana, mitjançant l'organització d'excursions dirigides a famílies (**Birding familiar**), activitats d'educació ambiental per a escolars o altres col·lectius, accions de RSC per a empreses i assessorament per a projectes de turisme ornitològic.

Al capdavant del projecte hi ha Virgili Beltrán, ornitòleg i educador ambiental. Però en el projecte comptem amb tot l'equip d'ACTIO SL, amb una experiència de més de 25 anys i un contrastat compromís mediambiental, i amb la col·laboració d'experts locals com Rafa Torralba, expert coneixedor dels ecosistemes manxecs que actuarà de guia en els *tours* que realitzem per aquelles zones.

Més informació a: <https://actiobirding.com/>

9. RECURSOS TEMÀTICS...

TURISME SOSTENIBLE

Carta Mundial del Turisme sostenible (1995)

<http://cartamundialdeturismosostenible2015.com/>

Carta europea de turisme sostenible en espais protegits. 2007

<http://www.ambientum.com/pdf/carta-europea.pdf>

Criteris globals de Turisme sostenible

<http://www.gstcouncil.org/en/resource-center/72-general/translations/505-los-criterios-globales.html>

Marc financer

<http://econ.uba.ar/www/institutos/cma/Publicaciones/revistas/RIMFVol1/TURISMO%20SOSTENIBLE.pdf>

Web allotjaments “turisme sostenible”

<http://turismososteniblemedia.com/>

Manual Turisme Sostenible (Universitat Politècnica València)

<http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0513920.pdf>

Guia d'Estalvi i Eficiència Energètica en Establiments Hotelers de la CV

<http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0698214.pdf>

Bloc de l'associació per a la promoció del turisme responsable

<https://bidaietiko.wordpress.com/>

Guia alternativa al turisme de mases

<http://www.comunidadism.es/wp-content/uploads/downloads/2015/07/Gu%C3%ADa-de-turismo-alternativo.pdf>

Guia per a unes vacances sostenibles

<http://www.comunidadism.es/wp-content/uploads/downloads/2014/06/Gu%C3%ADa-de-vacaciones-sostenibles.pdf>

10. PROGRAMA D'ACTIVITATS DEL CEACV

Febrer a maig de 2017

PROGRAMES TEMÀTICS PER A CENTRES EDUCATIUS

PAISATGES D'AIGUA, PAISATGES DE VIDA

Les zones humides són espais de biodiversitat i per a la biodiversitat. Són una font d'energia i de recursos i actuen com a aliades contra el canvi climàtic, la sequera i les inundacions. Així mateix, són espais per a la investigació, l'oci, l'educació, la inspiració artística o la relaxació.

El CEACV proposa per a la primera quinzena de febrer, un programa d'activitats de sensibilització ambiental entorn del **Dia Mundial de les Zones Humides**, acostant-nos als seus hàbitats i a les espècies associades. Enguany el lema és *Zones humides: una protecció natural enfront dels desastres*.

Les activitats s'exerceixen en horari matinal, entre les 9.00 i les 14.00 hores de dilluns a divendres.

De l'1 al 10 de febrer de 2017.

CAMINANT, CAMINANT O AMB POQUES RODES

El CEACV ha preparat aquest programa d'activitats amb la finalitat d'implicar els usuaris en els temes relacionats amb la mobilitat eficient i sostenible. La idea consisteix a fomentar i proporcionar mesures que afavorisquen el transport sostenible, i convidar els usuaris a provar alternatives al vehicle privat. Aquestes activitats

estan orientades a conèixer mitjans de transport més eficients, a fomentar l'educació viària, a ser conscients de les repercussions que els diferents transports tenen per a la salut de les persones i del planeta en general.

El CEACV també anima els usuaris a accedir a les instal·lacions fent ús de la bicicleta; en general, per mitjà d'una sèrie d'accions comunicatives i divulgatives, el Centre es compromet en l'educació perquè es pugui optar pels desplaçaments no motoritzats en aquells casos que siga possible.

Aquest programa temàtic es desenvoluparà entre els dies 20 i 28 de febrer de 2017, sent els seus destinataris principals els grups d'escolars d'educació infantil, primària i secundària.

EN L'HORT TOT SÓN RECURSOS

L'Hort Històric del CEACV és un recurs didàctic situat en l'exterior, junt a la casa de l'Alqueria dels Frares, un projecte complet per a treballar amb els centres educatius. La seua visita és apta per a persones de qualsevol edat. Les persones amb mobilitat reduïda també poden gaudir d'aquest recurs.

Mostrar les principals tècniques de cultiu així com els avantatges de l'agricultura ecològica i oferir un espai sensitiu (olors, formes, colors, sons) i lúdic en un entorn privilegiat on puguen gaudir professors i alumnes, són els objectius principals d'aquest programa temàtic sobre l'hort.

Activitats pensades per a donar a conèixer el valor ambiental de les espècies agrícoles tradicionals i la importància de la seua conservació en l'actualitat.

Les activitats a desenvolupar en el CEACV es realitzaran entre l'1 i 17 de març de 2017.

BIODIVERSITAT PER TOTES LES BANDES

Parlar de biodiversitat és parlar de formes diverses de vida. Cada any, des de la posada en funcionament del CEACV en 1999, el programa educatiu ha inclòs activitats relacionades amb la biodiversitat, els serveis que presta a la Humanitat i la influència de les activitats humanes amb la seua conservació en el Planeta.

En aquesta ocasió les diverses activitats que es desenvoluparan tindran com a objectiu bàsic final donar a conèixer els valors naturals, paisatgístics i culturals de les espècies de flora i fauna, així com fomentar el descobriment de les espècies fàcils i pròximes i també de les rares i difícils de detectar.

Del 3 al 12 d'abril de 2017, de dilluns a divendres, en horari matinal.

PROGRAMA DE FORMACIÓ AMBIENTAL

FORMACIÓ PRESENCIAL

El CEACV ofereix tallers formatius per a completar la formació d'aquelles persones relacionades amb l'educació ambiental.

Amb l'objectiu de proporcionar coneixements i experiències pràctiques, aplicables i reproduïbles sobre diferents temes que ajuden a ampliar els recursos de persones interessades a desenvolupar activitats d'educació ambiental s'han programat els següents cursos i tallers:

Curs “Introducció a l'educació ambiental”

(75 hores) CEACV

20 de març a l'11 d'abril de 2017. 9 a 14 hores.

Taller “Identificació de les aus pel seu cant”

(5 hores) CEACV

6 d'abril de 2017. 9 a 14 hores.

FORMACIÓ EN LÍNIA

Dins del Programa de formació en línia en matèria de medi ambient, el CEACV té prevista la realització de diversos cursos de formació entre febrer i maig de 2017.

PROGRAMA FORMATIU SAPS MEDI AMBIENT

El Reciclatge de residus d'origen domèstic

2a edició. 1 març al 7 d'abril de 2017

3a edició. 3 de maig al 9 de juny de 2017

Bones pràctiques ambientals en la llar

2a edició. 1 març al 7 d'abril de 2017

3a edició. 3 de maig al 9 de juny de 2017

Combatre el canvi climàtic des de la llar

1a edició. 1 març al 7 d'abril de 2017

Més informació:

www.agroambient.gva.es/ca/web/ceacv/formacion-saps

www.saps.gva.es

ACTIVITATS FAMILIARS

DIUMENGE FAMILIAR. VOLANT VOLANT A LA MARJAL DELS MOROS

26 de febrer de 2017

Activitats per a famílies

Celebració del *Dia Mundial de les Zones Humides* en el CEACV. Es realitzaran diverses activitats de sensibilització

ambiental i d'acostament a aquests ecosistemes i a les espècies associades. Tallers d'identificació, receptació d'aus, construcció de caixes niu entre altres activitats. Un matí lúdic i divertit...

Horari: 10 a 13 hores

Recomanacions: esmorzar

Activitat gratuïta. Necessària inscripció prèvia. Informació i inscripció 962680000

DIUMENGE FAMILIAR. EN L'HORT TOT SÓN RECURSOS

2 d'abril de 2017

Activitats per a famílies

Activitats per a tota la família al voltant de l'hort del CEACV, un matí per a aprendre i conèixer un espai que ens proporciona multitud de recursos, una invitació a gaudir dels sentits.

Tallers amb llavors, plantació en l'hort, activitats creatives i recollida de productes, per a gaudir d'una jornada a l'aire lliure.

Horari: 10 a 13 hores

Recomanacions: esmorzar

Activitat gratuïta. Necessària inscripció prèvia. Informació i inscripció 962680000

11. EL CENTRE DE DOCUMENTACIÓ DEL CEACV

Es poden realitzar consultes en sala. La biblioteca disposa de la consulta de materials en sala i assessorament d'un tècnic. També disposa d'un ordinador connectat a internet, per a qualsevol recerca d'informació o per a poder realitzar tasques que precisen d'un suport informàtic.

Utilitzar el servei de préstec extern. Permet el préstec de fins 4 documents durant un termini màxim de 15 dies. El préstec pot ser presencial o per correu. En este últim cas, l'enviament de materials està limitat a un pes màxim de 3 Kg. La devolució de documents per correu sempre corre a càrrec de l'usuari per correu certificat.

Recerques bibliogràfiques. El Centre de Documentació del CEACV realitza, a petició de l'usuari, recerques bibliogràfiques per temes entre els materials que té disponibles.

Tècnic del Centre de Documentació–Biblioteca del CEACV: Víctor Benlloch

Tel. consulta: 96 268 00 00 Fax: 96 267 29 44

Correu electrònic: biblioteca_cea@gva.es

Devolució per correu postal: CEACV. Apartat de correus 100. 46520 Port de Sagunt (València).

Horari: dilluns a divendres de 9:00-14:00 i dilluns a dijous de 16:00-18:00 (estiu vesprades tancat).

Ubicació del CEACV:

CENTRE D'EDUCACIÓ AMBIENTAL DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Alqueria dels Frares. Partida de Gausa.
Carretera de la Siderúrgica, km. 2
46500 Sagunt (València)

El Centre de Documentació del CEACV sol·licita la cesió o donació de bibliografia per a augmentar els fons destinats a ús públic.

12. NOVETATS

REBUDES AL CENTRE DE DOCUMENTACIÓ DEL CEACV

**DOCUMENTS INCORPORATS AL FONS BIBLIOGRÀFIC
DURANT ELS MESOS DE SETEMBRE, OCTUBRE,
NOVEMBRE, DESEMBRE DE 2016 I GENER DE 2017**

0. EDUCACIÓ AMBIENTAL

- LA MALETA DE LA CIENCIA 60 EXPERIMENTOS DE AIRE Y AGUA Y CENTENARES DE RECURSOS PARA TODOS. Enric Ramiro Roca. Edit. Graó. 2014.
- JUEGOS POPULARES Y TRADICIONALES PARA LA EDUCACIÓN. Emilio Miraflores Gómez, Nuria Ibáñez Olalla. Edit. CCS. 2015.
- TÉCNICAS DE EDUCACIÓN E INTERPRETACIÓN AMBIENTAL. Federico Llorca Navasquillo, José Antonio Gómez García, Francisco J. Mansergas López. Edit. Síntesis. 2015.
- 10 CRITERIOS PARA EDUCAR EN EL MEDIO NATURAL. F. Echarri Iribarren. Edit. CCS. 2015.
- EDUCAR EN VERDE: IDEAS PARA ACERCAR A NIÑOS Y NIÑAS A LA NATURALEZA. H. Freire. Ed. Graó. 2011.

1. MEDI NATURAL

- EL BOSQUE PROTECTOR. R. Almenar. Edit. Bromera. 2015.
- LES HERBES MENGÍVOLES. Casimir Romero y Paco Garrido. Edit. Associació de Veïns El Llombo (Ontinyent). 2015.

3. IMPACTE AMBIENTAL

- EL CAMBIO CLIMÁTICO Y LOS LÍMITES DEL INDIVIDUALISMO. Carmen

Velayos-Castelo. Edit. Horsori. 2015.

- DEFENSA Y PREVENCIÓN DE INCENDIOS FORESTALES. Garrido Rivero, Rubén. Carreira Fernández, Raquel. Iglesias Montes, Roi. Edit. Síntesis. 2016.
- SERIE HUELLA DE CARBONO (4 volúmenes). Sergio Álvarez Gallego. Edit. AENOR. 2015.

7. MEDI SOCIAL

- COMUNICACIÓN PARA EL CAMBIO SOCIAL. LA PARTICIPACIÓN Y EL EMPODERAMIENTO COMO BASE PARA EL DESARROLLO MUNDIAL. Thomas Tufte. Edit. Icaria. 2015.
- GUIA DEL MOVIMIENTO EN TRANSICION: COMO TRANSFORMAR TU VIDA EN LA CIUDAD. Juan del Río. Edit. Libros de la Catarata. 2015.
- ESTO LO CAMBIA TODO: EL CAPITALISMO CONTRA EL CLIMA. Naomi Klein. Edit. Paidós Ibérica. 2015.
- MANUAL DE COMUNICACIÓN AMBIENTAL: DEL GREENWASHING A LA SOSTENIBILIDAD. Olga Roger y Pilar Buil. Edit. Eunsa. Ediciones Universidad de Navarra, S.A. 2014.
- RECONCILIARSE CON EL PLANETA. Silvia Albareda. Edit. Eunsa. Ediciones Universidad de Navarra, S.A. 2015.
- EL INGRESO MÍNIMO GARANTIZADO. UNA PROPUESTA INNOVADORA PARA UN TIEMPO POLÍTICO NUEVO. R. Almenar. El Libro Ed.

8. ACTIVITAT ECONÒMICA

- RUTAS AZULES. PASEOS POR LOS PAISAJES DEL AGUA DE LA PROVINCIA DE VALENCIA. S. Blanco y C. Ferris. Edit. Prames. 2015.
- BIODIVERSIDAD Y MANEJO DE PLAGAS EN AGROECOSISTEMAS. Clara Inés Nicholls y Miguel Angel Altieri. Edit. Icaria. 2007.
- HORTS DE TARONGERS. LA FORMACIÓ DEL VERGER VALENCIÀ. A. Besó. Ed. Institució Alfons el Magnànim.

9. CIÈNCIA I TECNOLOGIA

- ESTRATEGIAS DE DIVULGACIÓN CIENTÍFICA. J.M. Seguí et al. Edit. Universitat Politècnica de València. 2015.

PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

- Eroski Consumer. Núm. 213.
- Mètode. Núm. 91.
- Reciclaje al día. Núm. 30.
- Estratos. Núm. 116.
- Futura. Núm. 33.